

נישואי חרש וחרשת

מאת הרב ישראל אריה זלמנוביץ

א.

ברכה לבטלה רק החתן בעצמו יברך, והנה מנהג ישראל אינו כן והמסדר קידושין מברך, וכתב הבית שמואל (אהע"ז סימן ל"ד סק"ב) שהוא מטעם שלא לבייש את עם הארץ, שאינו יודע לברך, ועכ"פ עיקר הברכה להוציא את החתן וכיון שהוא חרש שאינו שומע אינו יוצא בברכה זו ואיך יברך המסדר ואם הי' מקום לומר שגם הכלה שייכא בברכת אירוי סין ומוציא המסדר את הכלה. אמנם חרש שנשא חרשת דאי לדעתו אין כאן ברכה. ואפ"ה מקרי נישואין כמבואר ביבמות בפרק חרש במשנה ב' שני אחין חרשין נשואין לשתי אחיות חרשות הרי שקורא זה נשואין ובשו"ת נטע שורק (אהע"ז סימן י"ב) כתב בפשיטות על הנוב"י הנ"ל שעל הברכות הראשונות אין ספק כי צריכים לברך והספק הוא רק ברכת אירוסין, ובשו"ת בית שלמה אהע"ז (סימן פ"א) כתב (שם באמצע התשובה) וז"ל אמנם באמת בלאו הכי רבו הראשונים החולקים על הרמב"ם וס"ל דברכת אירוסין לא על החתן לבד הם רק על כל הנועדים לשם והוא ברכת שבה לי"ת וכו' ועכ"פ כשהמתקדשת פקחת יכול לברך ברכת אירוסין בלא פקפוק וגו' וע"ש ובשו"ת פרי השדה חלק ג' סימן קס"ג כתב לתרץ מה שהקשו על הנוב"י הנ"ל ד- בחרש לא יברך ברכת אירוסין כי הברכה הוא על החתן רק שתקנו שהרב יברך שלא יבייש מי שאינו יודע לברך וא"כ בחרש וחרשת דלאו בני חובא נינהו כלל לא שייך ברכה וע"ז העירו מהטו"ז ביו"ד סימן א' ס"ק י"ז שכתב

בנידון נישואי חרש וחרשה. מבואר בש"ע אבן העזר (סימן א' ס"א) חרש וחרשת אינם בני קדושין מן התורה. בין נשאו כיוצא בהן בין חרש שנשא פקחת בין חרשת שנישאה לפיקת. אבל חכמים תקנו להן נישואין וגו'. הפתחי תשובה (שם סק"א) מביא בשם הצ"צ סימן ע"ז איך להתנהג כשהרש מקדש. וז"ל שם וראיתי מרבתי נוהגין שהולך לחופה עם החרש אחד שהוא רגיל עמו כגון אחיו או שאר קרוביו, הגדלים עמו בבית ומכירים בר-מיותו ואותו הרגיל עמו מראה לו ברמיונות ענין קידושין. והחרש מושיט הטבעת להכלה ומקדשה, ע"ש. וכמובן ה"ה כשהכלה חרשית. ומבואר עוד שם בשו"ת צ"צ הנ"ל שמה שנהגו בחרש וחרשת כשלמדו בבית החינוך שלהם. כותבים להם על הלוח הרי את מקודשת וקורא משם. נראה דלאו שפיר דמי למיעבד הכי כדי שלא לחלק בין החרשים. ואיכא למיחש לתקלה. שהרואים יסברו דקדושיו קדושין גמורין מן התורה, כיון שאינה מקדשה כשאר חרשים וגו' וע"ש.

ב.

ולענין הברכות, מבואר בשו"ת נודע ביהודה מהד"ת (סימן א') וז"ל (שם בסוף התשובה) וידע מעלתו שגם בנישואי חרש אני מסופק בברכות כי ברכת אירוסין על החתן לברך והרמב"ם בתשובה כתב, שאם אחר מברך הוי

שתהי' חופתם כאחד עם חתן אחר וכלה שלו.
וישמע ברכות של החתן שהוא וע"ש:

ג.

חרש וחרשת הנולדים כן מבטן אמם. ור למדו בבית החינוך שלהם עד שכבר מדברים. דינם מבואר באריכות בשו"ת דברי היים ח"ב באהע"ז סימן ע"ב וז"ל בקיצור בסוף התשובה ולכן ודאי המה יכולים לקדש אם המה בגדר מדברים קצת וקדושין דאורייתא. וכן יכולים לגרש לכ"ע אך להרמב"ם י"ל דכל ענינם הוי רק מדרבנן ונ"מ לכמה ענינים וע"ש. ובשו"ת מביא ג"כ על שאלה כעין הנ"ל וז"ל בקיצור. ועכ"פ לפי הנ"ל ואפילו יכול לדבר לא הוי כבר דעת והטעם י"ל לפי מאי דכבר ביררנו למעלה גדול עומד על גבו אינו מועיל לענין גט של עצמו של חרש משום דלאו דעת עצמו הוא אלא דעת אחרים הוא ה"ה נמי בזה שהורגל על ידי אחרים לא הוי רק כאלו גדול עומד על גבו דכל כך נפעל בו כח המלמדו להיות כאלו עדיין עומד על גבו אבל דעת עצמו ודאי דאין בו להבין ואין לו דעת צלולה מעצמו וגו' וע"ש.

ד.

ולענין כתובה, מבואר בש"ע אהע"ז סימן ס"ו ס"ח החרשת אע"פ שיש לה נישואין מר דבריהם לא תקנו לה כתובה ולא מזונות ולא תנאי מתנאי הכתובה. ונוסת הכתובה עיין בר "פתחי תשובה" אהע"ז סימן הנ"ל סק"ב, שציין לפ"ת בסימן קכ"א סק"ז שם כתב הנוסח לגט של חרש ומשמם יש ללמוד הנוסח לכתובה של חרשת. ועיין בספר שמלה לצבי על שלחן העזר (בסימן ח' סעיף ד' כלל א' אות י') ביום אחד בשבת שהוא ששה עשר יום לחדש מר חשון שנת וכו' למנין שאנו מונין כאן וכו' אנחנו בי דינא דחתימה לתתא במותב תלתא כחדא הוינא אתא קדמנא פכ"פ חרש אינו שומע ואינו מדבר ורמיזוני' לי' זרמו לקדש

שם דברכת שחיטה וברכת אירוסין הם רק כמו ברכת הודאה ושבח שאנו מודים להי"ת שנתן לנו אלו המצות. ומשום הכי ניחא בברכת אירוסין שהחתן מארס והרב מברך דגם שם מברך על איסור עריות שאסור לכל ישראל. וא"כ מה בכך שהחתן והכלה הם חרשים מ"מ אמאי לא יברך הרב כיון דהברכה קאי על איסור עריות שאסר לכל ישראל. וכתב לתרץ וז"ל ולדעתי אין כאן שום קושי' כלל דהא הטו"ז שם מדמי להו אהדדי ברכת אירוסין וברכת שחיטה דהיא ג"כ ליתן שבח להקב"ה על שאסר לנו אכילת בשר בלא שחיטה ובזה ודאי כל ישראל שייכים באותו ברכה אלא שאין מקום לברך זה אלא בשעת שחיטה וכו' וא"כ מה בכך דברכת אירוסין היא שבח על איסור עריות לכל ישראל מ"מ פשיטא דאין מקום לברכה זו רק בשעה שאיזה מישראל עושה זאת המצוה יכול אחר ג"כ לברך כמו בשחיטה, שבשעה שבר זביתה שוחט, יוכל אחר ג"כ לברך. וא"כ ה"נ בשעה שמי שהוא בר אי-רוסין מקיים המצוה יכול אחר לברך. משא"כ בחרש וחרשת דלאו בני אירוסין גינהו כלל. ואם הרב יברך יהיה נראה כאלו עומד בשוק ומברך ברכת אירוסין דאין שום שייכות לברכה בשעה שלא נעשה שום דבר מהמצוה. וה"נ גבי חרש כיון דאינם לאו בני אירוסין כלל א"כ מה מקום לאותה ברכה בשעה שלא נעשה שום מצוה ממני ששייך באותה מצוה. והוי כמו אחד שיברך ברכת שחיטה בשעה שאין שום דבר נשחט ואז בודאי אין שום מקום לברכה. וא"כ ממילא אין מקום לברכת אירוסין רק בשעה שהמצוה נעשית, ולא בנשואי חרש וחרשת דאינם בגדר חיוב אותה מצוה כלל לא שייך ברכה וצדקו דברי הגוב"י וע"ש. ובשו"ת לבושי מרדכי אה"ע סימן מ"ה כתב לבסוף שברכת שבע ברכות יברך בשם ומלכות אבל ברכת אירוסין יברך בלי שם ומלכות. אבל ברכת בורא פרי הגפן יברך בשם ומלכות רק שהרב או אחר יטעום ממנו וע"ש. ועיין בשו"ת נוב"י הנ"ל שמסיים שם וז"ל ומה טוב לכוין

